

MONORY M. ANDRÁS–
TILLMANN J. A.

Várszegi Asztrikkal

Katolikus püspök, pannonhalmi bencés főapát

Mennyiben sajátos az ezredforduló vallásossága? Milyen a jelen kereszténysége?

Nagyon ellentétes tendenciákat látok érvényesülni. Az egyik az, hogy az emberekben hihetetlen igény van a személyes, élő Istennel való bensőséges kapcsolatra. Ugyanakkor a történelmi egyházak kevésbé tudnak válaszolni erre a kérdésre. A vallás vonatkozásában is egyfajta krízis mutatkozik. A krízis nem jelent feltétlen negatívumot, hanem őszintébb, mélyebb keresést. Ez a keresés ugyanúgy megtalálható a katolikus egyház berkeiben, mint az ortodoxián belül, és a protestantizmusban is.

Történelmi kulisszáink eltakarják az igazságot, és az erejét gyöngítik. Szavainkat ki kellene venni a barokk burkokból, a kegyességi köntösből, és nyersen kimondani, ahogy az élet is nyers. Az egyházat nem szabad egy jámborsági egylettel összetéveszteni, mert személyes hitről van szó, és ahol az evangéliumot hirdetik, ott nem jámborságról van szó, hanem radikális életalakító valóságról. Nem a pápa hatalmának a növeléséről, nem az egyházi perselyek megtöltéséről, nem épületek restaurálásáról van szó, hanem arról, hogy az evangélium életet formál. Az evangéliumot kell halálosan és radikálisan komolyan venni a keresztényeknek ahhoz, hogy ezt a jó hírt másoknak is el tudják mondani. De először saját maguknak kell tudniuk, hogy Krisztus egyházának a tagjai, és ennek az egyháznak van a saját tagjai számára életet formáló és alakító mondanivalója, és van az emberek számára ugyanilyen mondanivalója. Ezt hirdette meg II. János Pál pápa az új evangelizációs programjában.

Egy mai ember, ha azt hallja, hogy „evangelizálni” akarják, az évszázadokon keresztül tűzzel és vassal térítő kereszténység jut eszébe.

II. János Pál pápánk, a II. Vatikáni zsinat szellemiségét követve azt mondja, hogy bocsánatot kell kérnünk visszamenőleg a történelemben mindazoktól, akikkel szemben megengedhetetlen eszközöket használtunk. Nem hittünk abban, hogy az igazság önmagában is erős ahhoz, hogy az ember szívét és értelmét megragadja, és hatékony legyen. Az egyháznak, ennek a közösségnek, arról kell szólnia, hogy Isten ezt a világot, bármily szenvedés is vesz bennünket körül, szeretetben és szeretetből teremtette, és erre hívja meg. Ennek a közösségnek nem az az elsődleges feladata, hogy társadalmi projekteket finanszírozzon, vagy kulturális elgondolásokat próbáljon realizálni, hanem az Isten és az ember kapcsolatát, ezt a szeretetkapcsolatot kísérelje meg közösségben megélni és tanúsítani: egy utat, amelyen járni lehet, amelyet minden embernek lehet ajánlani.

A mindennapi életünkben a látottak, hallottak munkálnak bennünk, és bekövetkezik az életünkben egy olyan szakasz, amikor elkezdünk másként látni; megvilágosodunk. A világot, egyes embereket, Istent, a bennünket körülvevő valóságot az ember más összefüggésben, más aspektusból látja. A keresztény embernek ebből kell kiindulnia, amikor dialógust folytat. Az igazság közvetítésének, az evangélium átadásának ezt a fáradságosabb útját kell választania, amikor egy szekularizált világban Jézus Krisztusról akar beszélni.

A fundamentalisták azonban nem ajánlanak, hanem az általuk kifundáltakat előírni, és hatalmi intézményekkel betartatni akarják.

A világ hagyományos társadalmi berendezkedése fölbomlóban van. Bár bizonyos keresztényi értékek beépültek a törvényhozásba, a nemzetközi jogba, kohéziós ereje, amely támogatólag hatott az egyházra és a társadalomra, szinte teljességgel megszűnt. Sokakban félelmet kelt az, hogy nincs külső formális, hatalomtól való megítélhetőségünk, s az is, hogyha az egyházon belül bizonyos formákat, tradíciókat nem őrzünk meg, akkor el vagyunk veszve. Noha számunkra, szerzetesek számára alapvető, hogy „őrizd meg a rendet, és a rend megtart, megőriz téged”, azt gondolom, hogy Isten és ember kapcsolatáról van szó, melyben — akár egyéni, akár közösségi, egyházi vonatkozásban — nem köthetjük magunkat még ilyenfajta rendszerekhez sem, mert az élet mindig változik. Ha két embert szeretet köt össze, akkor ez a kapcsolat bővül, mélyül, tágul. Ugyanígy Isten és az ő egyháza, a benne hívők kapcsolata sem maradhat statikus. Nem kötődhet sem egy társadalmi rendhez, sem egy filozófiai rendszerhez, csak olyanfajta eszmélkedéshez, amely az élet formálódó dinamikájáról gondolkodik. Ezt a dinamikát Isten és az ember kapcsolata alapozza meg. Sokan vannak, akiknél ez a fajta dinamika hiányzik, és azt gondolják, hogy ha bizonyos formákat, gondolati sémákat nem tartunk meg, akkor tulajdonképpen kicsúszik a kezünkől minden.

A hagyományt azonban itt sokan muzeálisan, a múlt restaurálásaként értik, és ehhez külső segédletet igényelnek.

A tradíciónak vannak dinamikus és vannak statikus elemei. Egyes korszakokban a statikus elemek kerülnek túlsúlyba, és az átadott értékek dinamikája alig érződik. A szellem, a lélek java nehezen foglalható bele fogalmak béklyójába, hiszen az életet kell értenünk akkor is, amikor merev fogalmakkal dolgozunk. Az egyház kétezer éves történelme folytán nyilvánvalóvá vált, hogy a hagyomány nem azt jelenti: úgy cselekszem, ahogy a második, az ötödik, vagy a tizenhatodik század. Mert minden kor a maga eszköztárával és sajátos gondolkodásmódjával közelített Istenhez. A közeli tapasztalatainknak kellett kialakítania bennünk olyan érzékenységet, mely megtalálja azt a módot, ahogy itt és most Isten Jézus Krisztusban, az Evangéliumban válaszol az ember üdvösségigényére. Itt nem testi vagy egyéb pszichikai igény kielégítéséről, hanem mindig Isten és ember kapcsolatáról van szó. És Jézustól tudjuk, hogyan értette saját kora tradícióját, amikor arról beszél, hogy a Szombat

van az emberért, és nem megfordítva. Ez egy rendkívül kemény mondás ott, ahol a Szombat meghaladhatatlan szentség.

Úgy tűnik, mintha nálunk e téren még a II. Vatikáni zsinat előtti régmúlt volna érvényben. Különösen kontrasztos ez Európa nyugati felének egyházaihoz képest.

Sok feszültség, értelmezési zavar mutatkozik Nyugat és Közép-Európa bizonyos tájai között. A Lajtától nyugatra a társadalom hihetlenül fölgyorsult, más utat vett, míg itt bennünket jól aszaltak. Ez a feszültség még mindig jelen van stílusban és számos kérdésben. A hierarchia, a papság, a püspöki szolgálat, a világiak szerepe a nyugati társadalomban már radikálisabban fölmerült. Ez itt is mind elő fog kerülni. Ez a via facti, a tények útja. A valóságot tudomásul kell vennem, és úgy kell elfogadnom, ahogy az adott. A hierarchia, az egyházban a hagyomány során kialakult és megszentelt szolgálatok megmaradnak, de ennek tartalmi köre, illetve megnyilvánulási módja változik.

Ezt a világot itt körülöttünk bármilyen is, valamikor mi neveltük. Az emberek fejében vagy szívében rólunk kialakult hamis kép tőlünk származik. Ezért aztán, ha politikai pártok, vagy spontán mozgalmak értékeinkből próbálnak kölcsönözni, egy bizonyos szinten megrekednek, mert — elnézést a „klasszikus” szóért — az alépítmény hiányzik: a Biblia, a Szentírás és Jézus tanítása. „Keresztényi érték” a levegőben lógva nem létezik. A keresztényi érték mindig csak akkor létezik in concreto, ha van keresztény, aki Isten vagy Jézus Krisztus iránti szeretetből hajlandó sok áldozatot, szolgálatot vállalni felebarátaiért. Ennek a szeretetnek lesz a gyümölcse az a fajta tapasztalat, amit úgy mondunk, hogy keresztény érték a társadalomban.

A különféle hatalmi képletek nemcsak „értéket” kívánnak kölcsönözni az egyháztól, hanem politikai támogatást is kérnek, méghozzá nem is eredménytelenül. Miként alakul ennek a viszonynak a jövője?

Történelmünk nagy átalakulásban van. Jézus Krisztus nem fordult semmiféle állami hatósághoz apanázsért, vagy akart eltartási szerződést kötni! Ahogy Pál apostol sem, és az utánuk következő nemzedék sem. Hanem a mindennapi munkája mellett végezte az igehirdetést; kevéssel beírta, hogy a jót tehesse. Nyilván egy intézményesedett egyház esetében ez másként van. Sokan fölrojják az egyháznak, hogy a hatalommal valamiféle kapcsolatban van. Nincs az a hatalom, még a legszentebb is, amely lemondana arról, hogy az egyház legitimizálja. Az én nemzedékem, háború után született nemzedék azt hallotta úton-útfélen, hogy a feudális egyház törvényesítette a hatalmat. Közben a kommunista párt, az Állami Egyházügyi Hivatal segítségével azon volt, hogy az összetört egyház legitimizálja az ő hatalmukat is.

Az elmúlt tíz esztendő után mindenképpen el kell kezdődnie a szétválás folyamatának. Itt az ideje annak, hogy az egyházat leválasszuk a hatalomról, a társadalomról, mert hosszú távon így nem tud hitelképes lenni. Főképpen akkor nem, ha négyéves periódusok alapján akar alkalmazkodni. Ez lehetetlen egy demokráciában. Kellő távolságból, egymás tiszteletben tartásával az egyházat hagyni kell, hogy az lehessen, ami. Élhessen a saját belső

természetének és küldetésének megfelelő módon. Az egyház konzolidálni fog, mert nem arra vagyunk berendezkedve, hogy forradalmat csiholjunk. Nem hamis megelégedettséget akarunk hirdetni, hanem Jézus evangéliumát, aki szabadságról, békességről, az élet nehézségeivel, kihívásaival való szembenézésről szól, az Isten-kapcsolatról beszél.

Ha egészséges és normális a fejlődés, akkor, ha az egyház ténylegesen megtalálja a maga hangját és a maga formáját, akkor saját magának kell kezdeményeznie, hogy a történelmi frigyét Szent Istvántól napjainkig lazítsa, és saját lábára álljon. Mi nem egy kitartott, eltartott, megfizetett egyház akarunk lenni, hanem jelen akarunk lenni, és szolgálni akarunk ebben a magyar hazában. Nekünk a mi Urunk erejével, az alázatos szeretetével kell megszólítanunk az embereket, hogy a szívükhöz jusson el a szavunk, és megérezzék azt, hogy a szeretetünk nem a hatalmunk növelésére, nem a territóriumunk növelésére irányul, hanem hogy róluk van szó. Hogy olyasvalamit kaphatnak, ami az ő életük számára fontos.

Miközben egyre növekszik a távolság szegények és gazdagok között, úgy tűnik, mintha a magyar egyház nem annyira az özvegyek és árvák, mint inkább bizonyos középréteg szószólója volna.

Az egyház választása nem lehet más, még akkor sem, ha olykor a gazdagok oldalára állt, hogy a szegények mellett kell döntenie. És hogyha eszközöket használ, azt sem teheti öncélúan, hogy saját magát biztosítsa, mert azzal egyenes arányban csökkenti hatékonyságát és hitelességét. A magyar társadalomban ma nagyon furcsa a megjelenésünk, mert azt látni-hallani, hogy mennyi pénzt, eszközt kap az egyház — ami megtévesztő. Szerencsére néha az is szóba kerül, hogy hány öregotthont, árvaházat vagy iskolát, drogos ambulanciát, vagy prostituáltak mentésére berendezett intézményt alapított az egyház.

Az Evangélium első megszólítottjai Jézus cselekedetétől napjainkig nem a gazdagok és nem a hatalmon lévők voltak — ők is, mert az Evangéliumból senki sincs kizárva —, hanem a kicsinyek, az egyszerűek, a többféle értelemben vett szegények, de a gazdasági nyomorultak, a Mária Magdolnák, adott esetben a homoszexuálisak, és még sorolhatnám mindazokat az emberi szenvedésformákat, kiszolgáltatottságot, gazdasági vagy erkölcsi nyomorúságot; mindazt, amiben az embereknek részük van. Ez a mi erőnk.

Számomra is hatalmas belső küzdelmet jelent, hogy nem kelle-ne-e otthagyni mindent, és elmenni az árvák és szegények közé, hogy életem hátralévő részét a kiszolgáltatottaknak szenteljem. Mert annál megrendítőbbet nem ismerek, mint amikor az ember a másiknak — aki elhagyatott, sérült, vagy szenvedő — apja, anyja, testvére, nővére, bátyja és lelki atyja tud lenni. Ez az a tapasztalat, ami a keresztényeket arra emlékezteti, hogy Jézus is Urunk, Atyánk, Istenünk és barátunk lett. Hogy ha ezt a szeretetet megtapasztaltuk, akkor ilyen konkrét módon kell továbbadnunk.

*Miért nem érzékelhető
ez a kereszténység a mai
Magyarországon?*

A magyar társadalom humántragédiája, hogy az emberek gondolkodása, lelki alapállása nincs a helyén. Ennek következménye, hogy mindenki szemben áll mindenkivel, senki nem akar senkivel sem beszélni, s csak az a megnyugtató, ha szekértáborok közepéről ordítozhatunk át egymásnak. Ez egy beteg állapot. Én — s ez keresztény „kiváltság” — nem azonosulok a környezetemmel, nem ordítok együtt a farkasokkal.

Magyarországnak, minden történelmi megpróbáltatása ellenére, az élethagyományában volt egy spirituális hálója, mely Soprontól Záhonyig, Váctól Algyőig valamiféle lelki szűrőberendezésként működött. Élőbbek voltak az egyházi közösségeink; nemcsak a római katolikus közösségek, a protestáns közösségek is, akárcsak a zsidó hitközségek. Ezeknek a hívő közösségeknek voltak intézményeik, iskoláik, prostituált otthonai, árvaházai stb. Ezek afféle szűrőberendezésként működtek, és egy csomó agresszivitástól, lelki problémától és egyébtől megtisztították a közösségeket. Ezek elérhető közelségben is voltak, így aki kinyújtotta a kezét, az bele tudott valamibe, valakibe kapaszkodni. Aztán a „Nagy olló” ezeket mind földarabolta, méghozzá helyreállíthatatlanul. A rablógazdálkodásnak az a változata elment rólunk, és itt vagyunk a humán romok között. Rendeletekkel ezen a helyzeten nem tudunk változtatni, mert egy nagyon komoly időfaktorral állunk szemben. Most úgy tűnik, nincsen rá elég idő. Más megoldást azonban nem ismerünk; egy gyermek megszületéséhez is kilenc hónap kell, és hogy felnőjön és alkotóképes legyen, ahhoz megint kell húsz-harminc esztendő. Az átalakulás fájdalmas, és elkerülhetetlenül milliók lesznek kárvallottak, boldogtalanok. Az élet előre felé halad, és a sok szenvedés kijózanodást is fog hozni az emberek számára.

*Mi a szeretetesség szerepe
a mai kereszténységben?*

A szeretetesség eredetileg egy szekularizálódó, a világhoz alkalmazkodó kereszténység radikális alternatívája volt. A korai szeretetesség — bár ez gögösen hangzik — a kereszténység kereszténységként értelmezte magát. Nem véletlen, hogy az egyháztörténelem során a szeretetesség gyakran került szembe a hierarchiával. Szent Benedek atyánk sem a római pápa székénél építette fel kolostorát, hanem elment vidékre. Assisi Szent Ferenc is szembekerült a családjával, mert valami egészen újat, Jézus utópiáját próbálta realizálni. A korai szeretetesség a szeretettest, így Benedeket is, vir Deinek, Isten emberének mondta. Tőlem sem azt kérdezik, hogy mikor volt a mohácsi csata — föltételezik, hogy talán még tudom —, hanem azt kérdezik: tudok-e az Istenről szólni. Tudok-e egy jó és vigasztaló szót mondani, hogy bátorítsam élete küzdelmeiben.

A mai, belsőleg szomjas emberiség nem intézményekre, nem teóriákra, elméletekre vágyik, hanem olyan hiteles, hívő emberekre, akiknek a személyiségén átsüt valamilyen módon, hogy az illető kapcsolatban van az Istennel. Ezt nem lehet mesterségesen

előidézni, ehhez csendre, imádságra van szükség. Egy mély, személyes istenkapcsolatra van szükség, hogy ebből a mélységből tudja a szerzetes a másik embert megszólítani. Erre a belső tapasztalatra mindenki reagál, mert ez a fajta megszólítás nem agresszív, nem akar senkit se befogni és megalázni. Pál apostol szavaival szólva: — nem a tiédet, hanem téged akarlak. Azt gondolom, hogy a szerzetesi életünk e felé tart, még akkor is, hogy ha intézményeket tartunk fenn.

Míg II. János Pál pápa mindenütt a keresztény egyetemesség előmozdítását szorgalmazza, addig a katolicitást Kelet-Európában nem kevesen a felekezeti, nemzeti, sőt olykor faji kirekesztés eszközének tekintik.

Ezekon a tájakon a katolikus egyháznak újra kell tanulnia katolicitását. Szóban ugyan mondjuk, a gyakorlatban nagyon messze eltávolodtunk tőle. Ennek történelmi, eszmei okai vannak, de semmiképpen sem fér össze a kereszténységgel. Mint ahogy nem fér össze ez a fajta leszűkítő látásmód a II. Vatikáni zsinatnak a saját magáról alkotott egyházképével sem. Ezért az egyháznak saját magáról kimondott kijelentéseit, fogalmait, többek között a katolicitást is újra kell értelmeznie. Abból kell mindig kiindulni, hogy Krisztus egyháza meghívó és befogadó. Nem a faj, nem a származás, nem a rang számít; a meghívás mindenkinek szól. A katolicitásnak ezt a fogalmát kell fölfrissíteni akkor is, amikor protestáns vagy ortodox testvéreinkről, vagy a zsidósághoz való viszonyulásról van szó. A katolicitás fogalmi tisztázásán túlmenően a jézusi alapállást kell kutatnunk ahhoz, hogy a leszűkítő praxison tágítani tudjunk. Nem bizonyos néprétegekhez, nemcsak a magyarokhoz van küldetése, hanem mindenkire. Ez az értelmiséget éppúgy magában foglalja, mint az egyszerű, szegény embert, vagy más nemzetnek a fiát, mint ahogy benne van a megszólítandó és történelmileg kiengesztelendő zsidó hívó közösség is. Ha Magyarországról beszélek, akkor benne van minden magyar, és ha Kárpát-medencéről, akkor benne van minden szlovák, szerb, németajkú stb. Az elsőbbség Krisztus egyháza esetében mindenképpen az egyetemesség; ahogy aztán az Evangélium inkulturálódik, beleépül egy-egy nemzetnek az életébe, az is rendkívül fontos, de ezek nem egymással szemben kijátszható valóságok. Egyszerre, együtt megélelődnek, de ha prioritást kell keresni, akkor az egyetemességnek van elsőbbsége.

Az egyetemesség kérdése még élesebben vetül fel a világvallások kapcsolatában, ahol ma a véres viszályok sem ritkák.

Nemcsak gazdasági, szellemi válságtünetek vannak, hanem a válások is valamiféle krízist élnek meg. Ezek feszültségeit, kiéleződéseit a nagy világvallások között is tapasztaljuk. Az iszlám világban nem csak a római katolikus misszionáriusokat üldözik — Afrikában apácákat és jezsuita szerzeteseket öltek meg. Egyiptomban az őshonos keresztényeknek, a kopt egyháznak szinte naponta vannak újabb mártírjaik.

A különböző egyházi vezetőknek egyrészt nagyon kell figyelniük a saját népükre, a saját híveikre, másrészt pedig a kiengesztelődés és az egymás iránti tisztelet határozott jeleit kell tanúsítaniuk, mert egy az Isten. Ez nem egy unitárius kijelentés, hanem azt

jelent: egy Atyának vagyunk mindannyian a gyermekei. És a másikat, a másik istenhívőt, bármilyen legyen az, bármilyen kultúrából, tisztelnem kell. A másik emberben az istenképüsheet tisztellem, és az Isten képét nem csúfíthatom el. Nem gyilkolhatom meg a testvéretem.

De nemcsak véres viszályok vannak, hanem a párbeszéd és a megértés lehetősége is nyitva áll. Pár éve a Szent Egyed Közösség engem is meghívott a világvallások padovai találkozására. Egy buddhista szerzetes mellé kerültem, aki hibátlan németiséggel közölte velem: örül, hogy találkozik velem, mert magyar bencést még nem látott. És elmondta, hogy amikor erre jár, akkor bencés kolostorban szokott megszállni, mert Európában itt érzi otthon magát. Rögtön meg is hívtam Pannonhalmára.

Hogyan érintik az olyan híradások, amelyek — az esberdők eltűnésétől a klónozásig menően — az élet alapjaiba történő beavatkozásokról szólnak?

Nehéz Krisztus egyházának, a keresztényeknek a helyzete, mivel korábban hihetetlen monopóliumot birtokolt, ma viszont hiába hallatja a hangját. Szólhat a génmanipuláció vagy bármiféle, az emberi életbe történő beavatkozás mellett vagy ellen, a világ ma nincs olyan helyzetben, s pláne benne az egyház, hogy a szavára odafigyeljenek. Például a genetika, az élet alakítása esetében — amely eddig kizárólagosan a Teremtőnek „fenntartott” lehetőség volt — nem is az a veszélyes, hogy ne lenne szabad kísérletezni, ne kellene erkölcsi felelősséggel, az ember javára újabb eredményeket elérni. Én magam ebben egyre inkább a kiszolgáltatottságot élelem meg. Hívóként Istenre tudok hagyatkozni, ami számomra a szabadságnak az örömét adja. De tudom, hogy mennyi mindenféle ember van, s hogy a történelmünk során milyen tömeggyilkosok, hitlerek, sztálinok jutottak hatalomra. Ha az emberiség egy ilyennek a kezébe kerül — mert az embert nem lehet kiiktatni a tudományos eredmények mögöl —, akkor azt mondom a Biblia szavaival, hogy inkább az élő Isten kezébe essek, mintsem az ember kezébe, mert az embernél nincsen igazalom.

Ki vagyunk szolgáltatva. A történelem folyamán megismertük a rabszolgaság klasszikus vetületeit. Ma a szolgaság — a látszat ellenére — sokkal nagyobb, mint valaha. A mai ember önmagát veszíti el, a bensőjét adja el napról napra. És a világ, a hatalma, a gazdálkodása, a konzumkínálata révén arra állt be, hogy az ösztönös ént lovagolja meg, és bocsássa áruba. Aminek az árucímkéje mellé nem teszi oda, hogy ennek a vége a romlás és a halál; azt majd csak te fogod megtapasztalni, ő pedig meggazdagszik belőle. Az ember világa hatványozottabban borzasztó. Bár szokás sajnálkozni a középkor sötétségén, sajnálni a hívó embert, vagy azt, amit konzervatívnak neveznek, de nem veszik tudomásul, hogy tulajdonképpen belülről mosnak ki bernünket és tesznek lehetetlenné. Kiszolgáltatottak vagyunk — a magánrabszolgaság szivatagában.

Iszonyatos lehetőségek állnak az ember előtt. Miközben a min-

dennapi élet kommunikációjában a legtudatosabb kizsákmányolás és emberbutítás folyik. Arról fogalmunk sincs, hogy milyen ez a világ, de még kevésbé van fogalmunk arról, hogy milyen az ember. Ki az ember? Hogyan éljen a benne megszólaló hangokkal, vágyakkal, igényekkel? Mire van föl jogosítva? Mi az, ami ténylegesen örömmel, boldogsággal tölti el?

Én nem vagyok válságpróféta. Mindenütt a reményt próbálom az emberekben tartani, és Krisztus örömhíréről beszélek, de az nem az ember vonatkozásában tapasztaltatik meg. Egyetlen mentése van az embernek: a végtelen szerető Isten. Ez a távlat. Mert látom azt, hogy mit művelünk egymással, mi ment tönkre ebben a mi modern, kilúgozott világunkban. Az emberek a felszínén élnek, és a felszín ingereire reagálnak. Ugyanakkor tele vannak a vágygal, hogy egyszer igaz szeretettel vagy tisztelettel közelítsenek hozzájuk. Nekem, mint az egyház képviselőjének, mint keresztény embernek, így kell elfogadnom őket. Ezzel az elfogadó magatartással kell közelednem hozzájuk, mert amíg nem fogdom el őket, addig nem tudok változtatni az életükön sem. Ezt kell ma szembehelyeznünk azzal a magatartással, amelyik mindenáron nyerni akar a másikon, aki ki akarja használni, vagy be akarja csapni a másikat, mert a világunk erre épül föl kicsiben, nagyban egyaránt.

*Minden kedves olvasónknak
áldott Karácsonyi Ünnepeket
és Boldog Új Évet kívánunk!*